

*Крижанівська Г. Т.,**кандидат філологічних наук, доцент**Львівського національного університету імені Івана Франка*

БЛОГ ЯК ЖАНР ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. Розвиток інформаційно-комунікативних технологій породжує нові суспільні відносини. Комунікативний простір інтернету формує сприятливе середовище для виникнення та функціонування різноманітних інтернет-жанрів. Поняття жанру зазнає трансформацій з огляду на нові прагматичні установки учасників комунікативної ситуації та акценти на феномені мовної особистості. У статті розглянуто трактування поняття «жанр» у різних мовознавчих науках, зокрема у лінгвістиці інтернету. Дослідження проведено на аналізі такого поширеного жанру інтернет-комунікації як блог, вплив якого на суспільство важко переоцінити. Досліджуються його комунікативно-прагматичні, структурно-композиційні, семантико-стилістичні та медійні характеристики. Поліфункціональність цього жанру призводить до виникнення його різновидів. Серед комунікативно-прагматичних характеристик блогу виділено інформативну, розважальну, репрезентативну, соціалізаційну, психотерапевтичну та просвітницьку характеристики. Структурно-композиційна модель жанру, яка вирізняє його від інших жанрів, включає такі елементи як профіль, основна сторінка, сторінка окремого запису та сторінка друзів. Семантична єдність блогу обумовлена цілями та пріоритетами його автора й базується на хронологічному принципі. Інтерактивність жанру зумовлює поєднання літературно-публіцистичного та розмовного стилів його текстів із відповідним арсеналом мовних засобів. Медійні характеристики жанру споріднюють його із іншими жанрами інтернет-комунікації: технічні можливості мережі дають можливість для його існування, інтерактивність досягається через інформаційний обмін елементів його системи, мультимодальність виявляється у поєднанні його вербальних та невербальних засобів. Результати проведеного дослідження можуть бути основою для аналізу інших жанрів інтернет-комунікації.

Ключові слова: інтернет-комунікація, жанр, блог, мультимодальність, структурно-композиційна модель.

Постановка проблеми. Невпинний процес інформатизації суспільства – одержання, зберігання, використання та поширення у ньому інформації – свідчить про новий етап у його розвитку, про «нову історичну фазу розвитку цивілізації [1: 154]. Перехід від постіндустріального суспільства до інформаційного, де активно розвиваються інформаційно-комунікативні технології, наявний вільний доступ до мережі Інтернет, й поняття «інформація» набуває нового значення, породжує нові суспільні відносини й притаманні цим віртуальним відносинам субкультури [2]. Увага науковців різних галузей знань прикута до цього процесу.

У галузі лінгвістики можна стверджувати про формування такої дисциплінарної парадигми як «Лінгвістика інтернету» [3], *netlingo/e-talk/weblish/netspeak* [4; 5]. Аналізуються лінгвістичні особливості інтернет-комунікації на різних мовних

рівнях: морфологічному, лексичному, текстовому, комунікативному тощо (див, наприклад, [6]). Комунікативний простір Інтернету формує сприятливе середовище для виникнення та функціонування різноманітних інтернет-жанрів, які стають об'єктом мовознавчих розвідок передусім з огляду на зміни, які зазнало поняття жанру у цьому інформаційному середовищі, зокрема зміну прагматичних установок і цілей учасників комунікативної ситуації, акценти на феномені мовної особистості, яка презентує себе у віртуальному просторі за допомогою використання тієї чи іншої жанрової форми [6:174]. Виникнення нових та зміни у вже існуючих жанрах відображають трансформації, які відбуваються у суспільстві та свідчать про його розвиток і модернізацію. З огляду на це, дослідження такого поширеного жанру інтернет-комунікації як блог видається актуальним та цікавим.

Аналіз досліджень. Блог неодноразово привертав увагу науковців, зокрема як засіб журналістської комунікації [7], як форма впливу на громадську думку [8], як засіб індивідуального самовираження [9]. Дослідники аналізують психологічні механізми існування блогів [10], їх мовні [11] та гендерні [12] особливості. Проте питання його жанрових характеристик залишається відкритим. Зокрема питання комунікативно-прагматичних характеристик, які спричиняються до виникнення різновидів цього жанру; медійних, які роблять блог важливим засобом інтернет-комунікації, структурно-композиційних, які відрізняють його від інших жанрів інтернет-комунікації та семантико-стилістичних, які спричиняються до формування/пропагування певної культури спілкування у мережі.

Мета дослідження полягає у дослідженні поняття жанру у інтернет комунікації на прикладі такого поширеного жанру як блог, зокрема аналіз його комунікативно-прагматичних, структурно-композиційних, семантико-стилістичних та медійних характеристик.

Основний матеріал дослідження. Для початку коротко зупинимось на трактуванні поняття жанр у лінгвістиці. У різних філологічних науках дослідження жанру ґрунтується на різних методологічних принципах. Наприклад, у текстолінгвістиці жанр вважають однією із парадигм тексту, яка визначає структуру, композицію та мовні характеристики тексту [13]. Відповідно, жанр часто розглядають або як функціонально-комунікативний феномен й ототожнюють із певним типом тексту, або як текстовий тип з певними комунікативно-прагматичними параметрами й притаманними йому засобами вербального оформлення [14]. Текстові дослідження спрямовані на виявлення прототипової моделі тексту, яка включає усі його базові характеристики.

Жанрознавчі розвідки у напрямку когнітивної лінгвістики мають на меті виявити жанрові прототипи/сценарії, які є основою для розпізнавання, сприйняття та побудови жанрів [15; 16].

Трагування жанру як «стереотипу мовленнєвої поведінки у типових для певного соціуму комунікативних ситуаціях» [17: 25] отожднює його із особливим видом сценарію, фрейму чи моделлю, які широко використовуються у когнітивній лінгвістиці. Когнітивно-конструктивна роль мовленнєвих жанрів вказує на їхню функціонування як зразків побудови мовлення та засобів прогнозування подальшого розгортання дискурсу [18: 60].

Жанрові дослідження у галузі прикладної лінгвістики тісно пов'язані із поняттям «дискурсивної спільноти» [19]. Жанр трактується як узагальнення певного класу комунікативних подій, у яких мова відіграє важливу роль а комунікативні події стають жанрами лише коли набувають спільних для учасників цілей. Ключова роль належить комунікативній меті жанру, яка накладає певні обмеження на структуру змісту і форми його текстової реалізації. Прикладні мовознавчі розвідки показують, що різні дискурсивні спільноти породжують жанри, оскільки жанри є засобами для досягнення їхніх цілей. Аналіз жанрів полягає у з'ясуванні їхньої соціокомунікативної спрямованості, особливостей їхніх контекстуальних чинників та розгляді глобальної організації типологічного змісту текстів та їхніх стратегій [18: 71].

Різні жанрових концепцій свідчить не лише про загальний інтерес мовознавців до жанрів та їх теоретичного осмислення, а й про їх складну, багатогранну сутність, яку можна вивчити лише відповідно до методологічних пріоритетів певного напрямку. Наведені трактування жанрів мають як спільні, так і відмінні риси, проте їх ключовим моментом є соціокомунікативна і функціональна зумовленість жанрів, під впливом якої формуються різнорівневі жанрові ознаки [18: 71].

Комунікативне середовище Інтернету сприяє інтенсивному розвитку найрізноманітніших жанрів, а аналіз наукових концепцій свідчить, що пошук спільних ознак для їх класифікації триває. Проблема полягає у тому, що інтернет-комунікація – це складна полікодова система, в якій мова кодує лише один із потоків інформації. Інтернет-жанр є багаторівневою полікодовою системою на яку впливають різні фактори: частота оновлення інформації, інтерактивність середовища, адресат, особа автора тощо. Межі інтернет-жанрів також є досить рухомими та розмитими й часто один і той матеріал вважають не просто жанром, а елементом гіпержанру. Функціонування різних типів дискурсів творить поліфонію у інтернет-спілкуванні, гіпертекстові та інтерактивні можливості мережі змінюють процес породження та сприйняття інформації. Наприклад, веб-сайт є гіпертекстовим утворенням, який включає різні жанрові формати інтернет-комунікації спрямовані на створення образу організації/особи через гіпертекстуальність, мультимедійність та інтерактивність композиційних одиниць електронного контенту [20: 76]. З огляду на це, жанр в інтернет-комунікації можна розглядати як стійку модель мовної діяльності, яка опосередкована комп'ютером і спеціальними мережами з притаманними специфічними рисами комунікативного характеру і призначена для реалізації конкретної інтенції користувача.

Комунікативно-прагматичні, структурно-композиційні та семантико-стилістичні характеристики є важливими критеріями диференціації жанрів, тоді як медійні параметри є невід'ємною рисою жанрів інтернет-комунікації. До медійних характеристик відносять оформлення жанру (розташування на екрані його елементів), креолізованість/полікодовість (вербальні та невербальні елементи), гіпертекстуальність (наявність посилань), інтерактивність та синхронність (здатність

читача активно взаємодіяти з адресантом), кількість (міжособистісна, групова, масова) та вираженість комунікантів (експлікований або анонімний учасник комунікації) [20: 92]. Відповідно до зазначених параметрів розрізняють такі інтернет-жанри, як веб-сайт, електронна газета/журнал, електронний лист, блог, форум, чат тощо.

Зупинимося детальніше на такому популярному інтернет-жанрі сьогодення, як блог. Блог – це веб-сайт, який підтримується індивідом, що містить регулярні записи з коментарями, описами подій або іншими матеріалами, такими як графіка і відео. Записи зазвичай відображаються у зворотному хронологічному порядку.

Деяких блогерів можна порівняти з громадянськими журналістами – особами, які збирають, аналізують і публікують інформацію, не маючи належної професійної журналістської підготовки. Блогерство має значний вплив на сучасне суспільство і передбачити траєкторію його подальшого розвитку важко. Модним стає виставляти напоказ все своє життя, а бажання стати популярним, заробляти великі гроші є двигуном блогерства і робить його ще більш масовим.

Серед прагматичних характеристик блогу є передусім наявність адресанта (автор блогу) та адресанта (реальних людей, які стежать та реагують на повідомлення). Інтенція адресата передбачає комунікативно-прагматичну спрямованість цього жанру. Як показує дослідження, блоги за своєю сутністю є поліфункціональними. Їхня комунікативна функція полягає у трансляції повідомлення великій кількості користувачів Інтернету та багатовекторному спілкуванні зі своїми підписниками. Будь-який блог несе інформацію про особу автора, а тому виконує й функцію саморепрезентації. Блоги також є джерелом розважального контенту: ведення, перегляд та коментування блогів є частиною нашого дозвілля. Соціальні мережі, на яких розміщують блоги, об'єднують десятки тисяч користувачів зі всього світу, серед яких можна знайти знайомих, людей з подібними смаками та вподобаннями, що свідчить про їхню функцію соціалізації. Блог як місце фіксації важливої інформації чи життєвих подій виконує акумулятивну функцію, а його психотерапевтична функція полягає у тому, що слугує вираженню емоцій й, наприклад, допомагає вийти з негативного психічного стану завдяки позитивним коментарям у відповідь. Дослідники вказують також на просвітницьку функцію блогів, які містять навчальну інформацію (здебільшого, блогери є викладачами, тренерами та психологами). Функцію просування товарів та послуг мають блоги магазинів: можуть відстежувати реакцію аудиторії на товари, взаємодіяти з клієнтами, рекламувати послуги тощо. Така різна функціональна спрямованість блогів свідчить про відмінності у намірах/меті адресата та його відносин з адресантом, що призводить до появи жанрових різновидів блогу.

Різновиди блогів залежать від того, який напрямок обрав автор, яку платформу використовує, які види публікацій розміщують, наприклад, за авторством, розрізняють персональні (особисті), корпоративні, «примарні» (від імені невідомого) блоги. За видом мультимедіа – текстові, фотоблоги, музичні, відеоблоги, підкасти, блогкасти, а за технічною основою – блог на окремій платформі та блог на блог-платформі. За тематикою розрізняють тематичні (кулінарія, моді, спорт тощо) блоги та блоги загальної тематики. Маючи власну мету, кожен блогер обирає власну стратегію, але усіх об'єднує бажання знайти свою аудиторію та збільшувати її.

Оформлення, або інтерфейс блогу – його структурно-композиційні елементи – дають можливість відрізнити його від інших жанрів інтернет-комунікації. Цими елементами є профіль, основна сторінка, сторінка окремого запису/посту та стрічка друзів. Зупинимось детальніше на кожному з них. Профіль є обов'язковою невід'ємною частиною блогу, де розміщена інформація про користувача (стать, вік, освіта, місце проживання, інтереси тощо). Основна сторінка – це стрічка записів, які розташовані у зворотному хронологічному порядку, об'єднані заголовком, підзаголовком, системою тегів та рубрик. Блоговий запис супроводжується аватаром (зображенням автора), рубрикою, до якої відноситься текст тематичними помітками (тегами) та інформацією про обставини написання тексту (настрій, місце тощо). На основній сторінці також знаходиться бічна панель керування для зручної навігації (календар, посилання на додаткові ресурси, список записів з кількістю коментарів до них, кількість/список читачів блогу тощо). Сторінка окремого запису дає його повну версію тексту та коментарі до нього. Стрічка друзів – це список блогів, які читає автор – пости різних користувачів, об'єднані в одну стрічку у зворотному хронологічному порядку, здебільшого оформлена на зразок записів самого автора. Усі із зазначені елементи є обов'язково присутні у композиційній структури жанру і формують образ цього жанру.

Різновиди та різне функціональне спрямування блогів позначаються й на їхніх семантико-стилістичних особливостях. Семантична єдність блогу великою мірою обумовлена цілями та пріоритетами його автора, проте незалежно від змісту записів, стрічка має однакову структуру і організована за хронологічним принципом. Політематичним чи монотематичним є блог, його тексти – записи та коментарі – завжди організовані як цілісно-завершена тематична прогресія, не є спонтанно-асоціативними, а стосуються предмету мовлення, що зумовлено асинхронним характером комунікації [20: 42].

Тексти блогів є авторськими творами. Оскільки вони пов'язані за змістом, їх усіх варто розглядати як єдиний інтерактивний твір. У текстах блогів спостерігаємо змішування стилів. Тексти записів здебільшого написані літературно-публіцистичним стилем. Для них також характерною є природність та наближеність до розмовної мови. У записах, які адресовані великій аудиторії наявні елементи фамільярного стилю, й інтимного – якщо призначені конкретному адресату. Використання чи нівелювання тих чи інших мовних засобів та правил залежить лише від мовного смаку та інтенцій автора.

На лексичному рівні мовний арсенал блогів характеризується оцінною на розмовною лексикою, фразеологізмами, мовними кліше, стійкими словосполученнями, неологізмами та словами іншомовного походження. На синтаксичному рівні спостерігаємо тяжіння до спрощених синтаксичних структур – простих речень та експресивних стилістичних структур – повторів, паралелізмів, окличних речень, риторичних запитань та еліпсів та інверсії.

Як форма інтернет-комунікації тексти блогів є полісемантичними. Їх основою є вербальні засоби вираження, які доповнюються невербальними, візуальними та аудіо/відео елементами, які розширюють можливості користувача самовиразитися і реалізувати свою комунікативну мету. Тому важливим аспектом аналізу є медійні характеристики блогу. Є блоги створені в рамках певного блогowego сервісу, як наприклад,

Livejournal, чи сайту корпорації, а є на окремій платформі. Однак як було зазначено, усі вони мають такі обов'язкові елементи як профіль користувача, стрічку записів, стрічку друзів, які наявні/працюють завдяки технічним можливостям мережі. Саме наявність Інтернету дає можливість жанру існувати, розвиватися та збагачувати свій мультимедійний контент: тексти, аудіо, відео та графічні додатки, та реалізувати свою обов'язкову характеристику як інтернет-жанру – інтерактивність. Інтерактивність жару – це такий принцип організації його системи, при якому мета досягається інформаційним обміном елементів цієї системи. Елементами інтерактивності є всі елементи взаємодіючої системи, за допомогою яких відбувається взаємодія з іншою системою/ людиною (користувачем).

Висновки. Отже, ми розглянули поняття жанру та інтернет-жанру й охарактеризували поняття блогу та його особливості як інтернет-жанру через призму комунікативно-прагматичних, структурно-композиційних, семантико-стилістичних та медійних параметрів, що однак не вичерпує усього матеріалу для дослідження, який пропонує цей жанр. Перспективним може бути аналіз особливостей цього жанру в різних дискурсах. Цікавим він видається і для когнітивних та лінгвокультурологічних досліджень, оскільки відображає світосприйняття віртуальних спільнот, а тексти блогів відображають мову різних соціальних груп сучасного суспільства.

Література:

1. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник. Х.: КП «Городская типография», 2009. 392 с.
2. Новицький А. М. Феномен «інформаційного суспільства як об'єкт наукового дослідження». Інформація і право. 2011. №1. С. 25 – 29.
3. Горшко Е. И. Интернет-жанр и функционирование языка в Интернете. Жанры речи. Саратов: Издательский центр «Наука», 2009. Выпуск 6. С. 11–27.
4. Crystal D. Language and the Internet. Cambridge University Press, 2001. 216 p.
5. Thurlow C. The Internet and Language. Concise Encyclopedia of Sociolinguistics. Elsevier, 2001. P. 24.
6. Компанцева Л. Ф. Интернет-комунікація: когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти. Луганск: Знання, 2007. 444 с.
7. Кожемякин Е. А. Попов А. А. Блоги как средство журналистской коммуникации. Гуманитарные науки. 2012. №6 (125). Вып. 13. С. 148–154.
8. Тонких І. Журналістичні блоги як засіб впливу на громадську думку. Психолінгвіст. 2012. №11. С. 290–297.
9. Плещенко К. В. Низова блогосфера як засіб індивідуального самовираження. Соціальні комунікації. 2013. №2. С. 97–101.
10. Волохонський В. Л. Психологічні механізми та основи класифікації блогів. Особистісна і міжособистісна взаємодія в мережі Інтернет. Блоги: нова реальність. Санкт-Петербург : Издательство СПбГУ, 2006. С. 67–72.
11. Nowson S. The language of weblogs: a study of genre and individual differences. University of Edinburg, 2006. P. 279.
12. Martin L. Language and Gender in Blogs. In Weiss and Wodak (eds.), Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity. Palgrave Macmillan, 2015. P. 241–271.
13. Колегаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. Одесса: Редакционно-издательский отдел областного управления по печати, 1991. 124 с.
14. Kress G. Linguistic Processes in Sociocultural Practice. Oxford: Oxford University Press, 1989. 101 p.

15. Кубрякова Е. С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики. Изд. АН. Сер. Литературы и языка. Москва, 2004. Т. 63. №3. С. 3–12.
16. Dijk T. A. van. Macrostructures: An Interdisciplinary Study of Global Structures in Discourse, Intercation, and Cognition. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1980. 317 p.
17. Долинин К. А. О функциях речевых жанров: материалы XXVII межвузовской научно-методической конференции преподавателей и аспирантов. Санкт-Петербург : Изд-во СПб. ун-та, 1998. С. 24–27.
18. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 240 с.
19. Swales J. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 260 p.
20. Щипицина Л. Ю. Комплексная лингвистическая характеристика компьютерноопосредованной коммуникации (на материале немецкого языка): дис. д-ра филол. наук. Воронеж, 2011. 446 с.

Kryzhanivska H. Blog as a genre of Internet communication

Summary. The development of information and communication technologies creates new social relations. The communicative space of the Internet provides a favorable environment for the emergence and functioning of various Internet genres. The concept of genre is undergoing transformations in view of the new pragmatic attitudes of the participants in the com-

municative situation and the emphasis on the phenomenon of linguistic personality. The article considers the interpretation of the concept of "genre" in various linguistics, in particular in the linguistics of the Internet. The study is based on the analysis of such a popular genre of Internet communication as a blog. Its communicative-pragmatic, structural-compositional, semantic-stylistic and media characteristics are studied. A variety of blog's functions results in the genre's diversifications. Among its communicative and pragmatic characteristics are informative, entertaining, representative, socializing, psychotherapeutic and educational characteristics. The structural and compositional model of the genre helps to distinguish it from other genres and includes such elements as profile, main page, individual record page and friends' page. The semantic unity of the blog is determined by the goals and priorities of its author and is based on a chronological principle. The interactivity of the genre determines the combination of formal and informal styles of its texts with the appropriate usage of language tools. Media characteristics of the genre akin it to other genres of Internet communication: the technical capabilities of the network allow for its existence, interactivity is achieved through the exchange of elements of its system, multimodality is manifested in a combination of verbal and non-verbal means. The results of this study can be the basis for the analysis of other genres of Internet communication.

Key words: Internet communication, genre, blog, structural-compositional model, multimodality.